

Araştırmacı Salih GÜZELÇİÇEK

Milli Eğitim Bakanlığı
Ministry Of Education.
Şanlıurfa, TÜRKİYE
salihguzelcicek@gmail.com
<https://orcid.org/0009-0005-6894-9401>
<https://ror.org/00jga9g46>

Doç. Dr. Osman KAYA

Adıyaman Üniversitesi, Eğitim Fakültesi
Adıyaman University, Faculty of Education.
Adıyaman, TÜRKİYE
okaya@adiyaman.edu.tr
<https://orcid.org/0000-0002-2695-4246>
<https://ror.org/02s4gkg68>

İhsân ‘Abdu’l-Kuddûs’un “Ene Hurra” Adlı Romanının Tahlili

Ihsân ‘Abd al Quddûs’s ‘Ene Hurra’ Analysis of the Novel

Makale Bilgisi | Article Information

Makale Türü / Article Type:
İnceleme Makalesi / Review Article
Geliş Tarihi / Date Received: 16 Ekim 2024 / 16 October 2024
Kabul Tarihi / Date Accepted: 15 Aralık 2024 / 15 December 2024
Yayın Tarihi / Date Published: 31 Aralık 2024 / 31 December 2024
Yayın Sezonu / Pub Date Season: Aralık / December

Atıf | Citation

GÜZELÇİÇEK, Salih. KAYA, Osman. “İhsân ‘Abdu’l-Kuddûs’un “Ene Hurra”
Adlı Romanının Tahlili”.
Darulhadis İslami Araştırmalar Dergisi 7 (Aralık 2024), 174-191.

Değerlendirme | Peer-Review

İki Dış Hakem / Çift Taraflı Körleme
Double anonymized - Two External

İntihal | Plagiarism

Bu makale, Turnitin yazılımınca taranmıştır.
İntihal tespit edilmemiştir.
This article has been scanned by Turnitin.
No plagiarism detected.

Etik Beyan | Ethical Statement

Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur. *It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited (SALİH GÜZELÇİÇEK, OSMAN KAYA).*

Telif Hakkı | Copyright

Telif hakkı yazara aittir. (CC BY-NC 4.0) Uluslararası Lisansı altında lisanslanmıştır.
Copyright belongs to the author. Licensed under the (CC BY-NC 4.0) International License.

Etik Bildirim | Complaints

darulhadis@karatekin.edu.tr

Yayıncı | Published by

Çankırı Karatekin Üniversitesi Darülhadis İslam Araştırmaları Merkezi
Çankırı Karatekin University Darulhadis Islamic Studies Center

Finansman | Grant Support

Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.
The author(s) acknowledge that they received no external funding in support of this research.

Çıkar Çatışması Beyanı | Conflict of Interest Statement

Bu araştırmada yazarlar arasında herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.
There is no conflict of interest among the authors in this research.

Veri Toplanması: Yazar-1 (%50), Yazar-2 (%50), Veri Analizi: Yazar-1 (%50), Yazar-2 (%50), Makale Gönderimi ve Revizyonu: Yazar-1 (%50), Yazar-2 (%50), Çalışmanın Tasarlanması: Yazar-1 (%50), Yazar-2 (%50)

Conceiving the Study: Author-1 (%50), Author-2 (%50), Data Collection: Author-1 (%50), Author-2 (%50), Data Analysis: Author-1 (%50), Author-2 (%50), Submission and Revision: Author-1 (%50), Author-2 (%50)

Bu makale Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü bünyesinde hazırlanmakta olan “İhsân ‘Abdu’l-Kuddûs’un “Ene Hurra” Adlı Romanının Teknik ve Tematik Açından İncelenmesi” adlı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

This article is produced by using the preliminary findings of Thesis titled Analysing Ihsân ‘Abd al Quddûs’ novel ‘Ene Hurra’ from a technical and thematic point of view.

Öz

İhsân 'Abdu'l-İkuddûs, roman ve hikâye türlerinde eserler kaleme almış ve modern Arap edebiyatına önemli katkılar sağlamıştır. İhsân 'Abdu'l-İkuddûs'un *Ene Hurra* romanında Mısır'ın bir mahallesinde toplumsal kurallara başkaldıran genç bir kızın mücadelesi anlatılmıştır. Yazar, diğer romanlarının çoğunda olduğu gibi bu romanında da başkahramanı kadın karakterlerden seçmiştir. Mısır toplumunda kadının yerini, kadına biçilen rolü eleştirel bir yöntemle anlatmış ve bu bakış açısının değişmesini istemiştir. Yazarın *Ene Hurra* adlı romanı, Mısır edebiyatında önemli bir yazarın kadının sosyal hayata katılması fikrini nasıl değerlendirdiğini ortaya koymaktadır. Bu çalışma ile yazarın *Ene Hurra* romanı yanı sıra İhsân 'Abdu'l-İkuddûs'un edebî anlayışı ve üslûbu tanıtılmaya çalışılmıştır. Çalışmada söylem ve içerik analizi tekniği kullanılmıştır. *Ene Hurra* adlı roman tanıtılmış, olay örgüsü ve şahıs kadrosu hakkında bilgi verilmiştir. Anlatıcı, bakış açısı, zaman, mekân, dil ve üslûp gibi yapısal unsurlar incelenmiştir. Romanda işlenen temalara değinilmiş ve romanın teknik ve tematik açıdan tahlili yapılmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Modern Arap Edebiyatı, İhsân 'Abdu'l-İkuddûs, *Ene Hurra*, Roman, Mısır.

İhsân 'Abd al Quddûs's 'Ene Hurra' Analysis of the Novel**Abstract**

İhsân 'Abdu'l-İkuddûs wrote novels and short stories and made significant contributions to modern Arabic literature. İhsân 'Abdu'l-İkuddûs's novel *Ene Hurra* describes the struggle of a young girl who rebels against social rules in an Egyptian neighbourhood. As in most of his other novels, the author chose female characters as the protagonist in this novel. The author critically described the place of women in Egyptian society and the role assigned to women and wanted to change this point of view. The author's novel *Ene Hurra* reveals how an important author in Egyptian literature evaluates the idea of women's participation in social life. This study aims to introduce the author's novel *Ene Hurra* as well as the literary understanding and style of İhsân 'Abdu'l-İkuddûs. Discourse and content analysis techniques were used in the study. The novel *Ene Hurra* is introduced and information about the plot and the cast of characters is given. Structural elements such as narrator, point of view, time, space, language and style are analysed. The themes of the novel are mentioned and the novel is analysed in terms of technical and thematic aspects.

Keywords: Modern Arabic Literature, İhsân 'Abdu'l-İkuddûs, *Ene Hurra*, Novel, Egypt.

Giriş

İhsân 'Abdu'l-İkuddûs, gazeteci kimliğine rağmen roman ve hikâye türünde önemli eserler ortaya koymuş, Modern Arap edebiyatına önemli katkılar sağlamış ve Mısır'ın en üretken yazarlarından biri olmuştur.¹ İhsân 'Abdu'l-İkuddûs, "akademisyenler kuşağı" olarak da isimlendirilen Yûsuf es-Sibâ'î, Necîb Maḥfûz, Yûsuf İdrîs, 'Abdurrahmân Munîf ve 'Abdulhamîd Cevde es-Sahḥâr'ın da aralarında bulunduğu ikinci kuşağa mensup bir edebiyatçıdır. Yazar, hikâye ve romanlarında birçok yazarın yazma cesaretini gösteremediği kadın-erkek ilişkileri başta olmak üzere kadın psikolojisi, kadınların toplumda karşılaştıkları zorlukları eserlerinde ele almış ve kadının sosyal hayata katılmasını teşvik eden hikâye ve romanlar kaleme almıştır. Bununla beraber paşaların, büyük siyasetçilerin, zenginlerin, kralların ve bunların çevresindekilerin yaşam tarzlarını korkusuzca ve bütün ayrıntılarıyla okurlara aktarmaktan çekinmemiştir.²

Yazar, annesi ve babası boşandıktan sonra dünyaya gelmiş ve halasının yanında büyümüştür. Bu durumun, yazarın *Ene Hurra* isimli bu romanının yanı sıra, *Âdet ilâ Ṭufûletihâ* isimli romanında başkahramanların yaşamlarının bir kısmını halalarının yanında geçirmeleri³ şeklinde çıkmasına sebep olduğunu görmekteyiz.

¹ Ahmet Kâzım Ürün, *Modern Arap Edebiyatı* (Konya: Çizgi Kitabevi, 2018), 111.

² Recep Cinkılıç, *İhsân 'Abdu'l-İkuddûs'un Romanlarında Kadın İmajı* (Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2014), 56-57.

³ Recep Cinkılıç, "İhsân 'Abdu'l-İkuddûs'un Hayatı, Eserleri ve Edebî Kişiliği", *Türk ve İslam Dünyası Sosyal Araştırmalar Dergisi* 2 (Mart 2015), 205-206.

Eserlerinde genelde kadın, kadının toplumdaki yeri, kadın-erkek ilişkilerini işleyen İhsân 'Abdu'l-Kuddûs, bu konularla toplumun güncel sorunlarını işlemiş, bunlara çözüm yolları sunmak istemiştir. Yazar *Ene Hurra* romanında da yine olay örgüsünün merkezine genç bir kızı yerleştirmiş ve olayları onun etrafında şekillendirmiştir. Yazar bu eserde de kadının toplumdaki yeri, geleneklerin baskıcı yönünü ve dönemin Mısır toplumuna mal olmuş güncel meseleleri ele almıştır.

1. İhsân 'Abdu'l-Kuddûs "*Ene Hurra*" Adlı Romanının Tahlili

1.1. Roman Hakkında Genel Bilgiler

Tahlilini yapacağımız "*Ene Hurra*" (Ben Özgür Bir Kadınım) adlı bu kitap, İhsân 'Abdu'l-Kuddûs'un ilk romanı olup 1954 yılında yayımlanmıştır. Çalışmamızda romanın Kahire 1999 yılındaki baskısı esas alınmıştır. Eserin elimizdeki bu baskısı "Dâru Aḥbârî'l-Yevm" tarafından yayımlanmıştır. Dokuz bölüme ayrılmış olan roman 191 sayfadan oluşmaktadır. Bölümlere sadece numaralandırmalar yapılmıştır. Romanın en uzun bölümleri birinci ve ikinci bölümler iken, üçüncü ve dördüncü bölümleri ise en kısa bölümleri olmuştur.

Yazar bu romanı nedeniyle çokça tenkit edilmiştir.⁴ Bu sebeple tahlilimize konu olan bu romanda birinci baskının ve ikinci baskının önsözü diye iki ayrı önsöz bulunmaktadır. Birinci önsöze "hakikat budur" şeklinde başlayan İhsân 'Abdu'l-Kuddûs, her okurun bu hikâyeleri onaylamasını beklemediğini fakat bir iki satırın okunup hikâyenin geriye kalanının görmezden gelinmemesini istemiştir. Eğer her hikâyeden birkaç satır kaldırsaydı ya da *Ene Hurra'nın* sonunda önemsiz bir değişiklik yapsaydı bütün bu tartışmaların yaşanmayacağını, onayıyla bile olsa bir satırın dahi kaldırılmasını kabul etmediğini ve *Ene Hurra* romanının sonunun tercihi hususunda da özgür olmasını, bu hikâyelerin hakikati, insanın hakikatini tasvir ettiğini belirtmiştir.⁵

İkinci önsöz ise bu hikâyede neredeyse kendini tanıyamadığını, bu hikâyenin kendi hayatından, yaşadığı el-Abbasiye semtinden, gerçek hayatta tanıdığı insanlardan bir alıntı olup bu görüşlerin bir kısmına daha önce inandığını ve bir kısmına ise hâlâ inanmakta olduğunu ifade etmiştir. İhsân 'Abdu'l-Kuddûs, kahramanların gerçek hayatta fasih Arapça konuşmadıklarını, günlük konuşma dilini kullandıklarını ve romana gerçekçi bir hava kazandırmak gayesiyle günlük konuşma dilini tercih ettiğini ifade etmiş ve diyalogların lehçeyle kullanılmasının sebebini açıklamıştır. Yazar, aynı önsözde bu romanda gazeteci kimliğinin edebiyatçı kimliğinden daha ön planda olduğunu beyan ederek kendine öz eleştiri yapmıştır.⁶

Edebiyatçı kimliğinin yanı sıra gazeteci kimliği olan İhsân 'Abdu'l-Kuddûs'un gazeteci kimliği hem *Ene Hurra* romanına hem de diğer romanlarına yansımış, bunun sonucunda da romanları gazeteci araştırması ile roman unsurlarının bir karışımı hâlini almıştır.⁷

Ene Hurra isimli bu eser her ne kadar özgürlük mücadelesi veren bir kadının hikâyesini ele alsada romanda geçen olaylar 1952 ihtilâli öncesi ve sonrası siyasî gelişmelerin etkisi altında cereyan etmektedir.⁸ Romanın başkarakteri Emine ile toplumsal kurallara karşı verilen özgürlük mücadelesinde cinsel arzularına mağlup olan ve bu uğurda hiçbir ahlaki ve etik değeri

⁴ 'Alâ 'Abdurrâzîk, "el-Mere'tu Fî Rivâyâti İhsân 'Abdu'l-Kuddûs, Ḍahiyetun fî'r-Rivâyeti ve Mudânetun fî's-Sinema", *aljazeera.net* (01 Ocak 2022).

⁵ İhsân 'Abdu'l-Kuddûs, *Ene Hurra* (Kâhire: Dâru Aḥbârî'l-Yevm, 1999), 11-12.

⁶ 'Abdu'l-Kuddûs, *Ene Hurra*, 5-9.

⁷ Cinkılıç, "İhsân 'Abdu'l-Kuddûs'un Hayatı, Eserleri ve Edebî Kişiliği", 256. Cinkılıç, *İhsân 'Abdu'l-Kuddûs'un Romanlarında Kadın İmaji*, 91-92.

⁸ Cinkılıç, "İhsân 'Abdu'l-Kuddûs'un Hayatı, Eserleri ve Edebî Kişiliği", 202.

önemsemeyen genç bir kızın hayat hikâyesi konu edinilmektedir. *Ene Hurra* romanı 1959 yılında filme uyarlanmış, senaryosunu Necîb Maḥfûz, yönetmenliğini ise Salâḥ Ebû Seyf yapmıştır. Bu film Mısır sinemasındaki en iyi 100 film arasında 97. sırada yer almıştır.

1.2. Olay Örgüsü

Olay örgüsü belirli bir konuyla ilgili var olan birden fazla olayın neden-sonuç ilişkisine bağlı bir biçimde oluşturdukları organik bütündür.⁹ Olay örgüsü, anlatım esasına bağlı türlerde olup bir ya da birden fazla olayın sebep sonuç ilişkisi bağlamında cereyan eden hadise ya da hadiselerdir. Nurullah Çetin olay örgüsünü, "*Romanın hikâyesinde yer alan olayların sıralanış ve düzenleniş sistemidir.*"¹⁰ şeklinde tanımlamıştır. Olay örgüsünün unsurları da çoğu romanda "başlatma", "baştan başlama", "ortadan başlama" ve "sondan başlama" şeklinde ele alınmıştır. Yazar romanı "ortadan başlatmayı" tercih etmiş ve şu satırlarla başlamıştır:

*"Sabah saat yediydi. On beş yaşlarında esmer tenli, al yanaklı, kırmızı dudaklı, nereye bakacağını ve odaklanacağını bilemeyen şaşkın gözleri ve boyu posu yerinde olan genç kız, el-Abbasiye'de el-Cenzûrî Caddesinde 3 numaralı evin balkonunda duruyordu."*¹¹

Olay örgüsü Emine ile bağlantılı olup onun etrafında şekillenmiş ve yaşadığı olaylar konu edinilmiştir. Yazar, Emine'nin hikâyesini aktarırken kişiliğini, yaşadıklarına neden olan olayları anlatarak onu olay örgüsünün merkezine yerleştirmiştir. Roman boyunca onun kimseye muhtaç olmadan kendi ayakları üzerinde durmaya çalışma isteği anlatılmıştır. İhsân 'Abdu'l-Ḳuddûs, yaşadığı Mısır toplumunda yanlış olduğunu düşündüğü fikir ve tutumları zaman zaman kendisi zaman zaman da karakterler aracılığıyla eleştirmiştir. Kadın-erkek eşitsizliği, kadın dernekleri, toplumsal baskı, şiddet ve yoksulluk yazarın romanda eleştiride bulunduğu konulardır.

Yazar olay örgüsünü iki farklı şekilde ele almıştır. İlki Emine'nin toplumsal baskıdan kurtulmak maksadıyla deneyimlediği yanlış şeylere değinmiş ve bir nevi olayları neden-sonuç bağlamında ele almıştır. İkincisi ise Emine'nin, Abbas ile yaklaşmasıyla beraber özgürlük anlayışının değişmesi, özgürlüğün kendisi için ne ifade ettiğini anlaması ve bunu yaşamına yansıtması şeklindedir. İhsân 'Abdu'l-Ḳuddûs, romanda Emine'nin diğer karakterlerle olan ilişkisini kadın-erkek, aşk, hırs, toplumsal baskı, ikilem, bunaltı, hüzn, keder ve çaresizlik bağlamında ele almış ve bütün bu değerler romanın olay örgüsünü oluşturmuştur. Kendini arayan, sorgulayan, olaylardan etkilenen başkarakter olarak romanın başından sonuna kadar kendine yer edinen Emine, romanın sonunda kendi ve duygularıyla olan mücadelesi de sona ermiştir.

Emine doğmadan babası ve annesi boşanmıştır. Boşanmanın net bir sebebi olmamakla beraber babası bir kadının ve çocuklarının sorumluluğunu üstlenebilecek karakterde bir insan değildir. Emine boşanma hadisesinden aylar sonra dünyaya gelmiş ve anne çaresiz bir şekilde kızını yetimhaneye bırakmak zorunda kalmıştır. Bunu duyan babası harekete geçmiş ve kızını yetimhaneden alıp kız kardeşinin evine götürmüştür. Kızını büyütüp yetiştirmesi karşılığında neredeyse tüm mal varlığını kız kardeşine bırakmıştır.

Bebek yaşta halasından şiddet görmeye başlayan Emine halasının evinde kötü ve sıkıntılı bir çocukluk ve gençlik dönemi yaşamıştır. Yazar Emine'nin yaşadığı veya yaşamayı arzuladığı

⁹ İsmail Çetışli, *Metin Tahlillerine Giriş/2* (Ankara: Akçağ Yayınları, 2021), 83.

¹⁰ Nurullah Çetin, *Roman Çözümleme Yöntemi* (Ankara: Öncü Kitap Yayınları, 2017), 189.

¹¹ 'Abdu'l-Ḳuddûs, *Ene Hurra*, 15.

şeylerin temelinde çocukluğunda maruz kaldığı taciz olayının¹² yanı sıra gençliğinde gördüğü şiddet ve toplumsal baskıyı göstermiştir.

“Emine’nin muhtemelen bu öpüşmelere olan arzusunun başka bir anlamı vardı. Belki de bununla özgürleştiğini, el-Abbasiye’de geçirdiği çocukluğunu ve gençliğini huzursuz eden geleneklerden kurtulduğunu hissetti. Ayrıca kendisine yakınlaşmaya çalışan her gence karşı öfkelenmesine neden olan bu tiksintiden de kurtulduğunu hissetti. Bu (öpüşme) on yaşındayken o adamın, ona tecavüz etmeye çalıştığından beri gönlünde kalan bir duyguydu.”¹³

Yazar, Emine karakterini anlatırken genellikle çatışma ortamından faydalanmıştır. Onun hayat ve toplumla kendiyile, halası ve eniştesiyle olan çatışmalarında karakterini net bir şekilde çizmiştir. Ancak aynı durumu hala karakteri için yapmamış ve onun karakterini net bir şekilde çizmemiştir. Emine’ye şiddet uygulamasının yanı sıra onu sevip kendi çocuklarından ayrı tutmadığını hatta çocuklarından daha çok sevdiğini ve onu evlendirip bununla gurur duymak istediğini belirtmesi okurun zihninde hala karakteri ile ilgili bir karışıklığa neden olmaktadır. Sadece Emine’nin şiddete maruz kalmadığını aynı zamanda halasının çocuklarının da şiddete maruz kaldıklarını anlıyoruz.

“...O küçücük masum gözlerinde korku belirene kadar onu (Emine’yi) döverdi.”¹⁴

“...Kocaman elini kaldırarak öfkeyle kızın (Emine’nin) yüzüne tokat attı.”¹⁵

“...Eve vardığında halası onu (Emine’yi) elinde terlikle bekledi ve çığlık sesinden sıkılana kadar onu döverdi... Bu tarz durumlarda halasının çocukları da terlikle dayak yerlerdi...”¹⁶

“...Çocuklarına katı davrandığı gibi ona (Emine’ye) katı davranmıyordu. Kızı olmadığından onun için Emine erkek çocuklarından daha değerliydi. Her annenin kızı için hazırladığını, o da kızı Emine için hazırlıyordu. Her annenin kızıyla övündüğü gibi o da toplantılarda Emine ile övünüyordu. Piyano çalmasıyla, oryantal dansıyla, okul sınavlarındaki başarısıyla, güzelliğiyle, zekâsıyla ve neşeli mizacıyla övünüyordu. Emine’ye karşı diğer annelerin gözündeki kıskançlık bakışlarıyla gurur duyuyordu. Geleceğe sakladığı mutlu gün, Emine’nin evliliği için ilk zılgıtı atacağı gündü.”¹⁷

“Halası onu evlendirmek, onunla gurur duymak ve diğer annelerin ‘damat ile gelinin’ geleceğiyle meşgul oldukları gibi bu işle meşgul olmak, çeyiz hazırlamak ve milleti düğün törenine davet etmek istiyordu. Bunun için çok bekledi ve bunu Emine’yi büyütme, yetiştirme sürecinde katlandıklarının tek karşılığı olarak görüyordu.”¹⁸

1.3. Şahıs Kadrosu

Bir olay örgüsüne şekil veren, renk katan en önemli unsur şahıs kadrosudur. Öyle ki şahıs kadrosu olmadan olay örgüsünden söz edilemez. Romanın bilinen estetik dünyası oluşturulurken kişi veya kişilere vaka aracılığıyla canlılık kazandırılır ve bu canlılık dil ve anlatım teknikleriyle dışa yansıtılarak okuyucuya hissettirilir.¹⁹

¹² ‘Abdu’l-Ğuddûs, *Ene Ğurra*, 34-35.

¹³ ‘Abdu’l-Ğuddûs, *Ene Ğurra*, 137.

¹⁴ ‘Abdu’l-Ğuddûs, *Ene Ğurra*, 28.

¹⁵ ‘Abdu’l-Ğuddûs, *Ene Ğurra*, 22.

¹⁶ ‘Abdu’l-Ğuddûs, *Ene Ğurra*, 30.

¹⁷ ‘Abdu’l-Ğuddûs, *Ene Ğurra*, 66-67.

¹⁸ ‘Abdu’l-Ğuddûs, *Ene Ğurra*, 92-93.

¹⁹ Mehmet Tekin, *Roman Sanatı 1 Romanın Unsurları* (İstanbul: Ötügen Neşriyat, 2018), 75.

Ene Hurra romanında başkarakter genç bir kız olup geleneklere başkaldırışını ve baskı gördüğü çevreye karşı verdiği mücadelesi konu edinilmektedir. Bununla beraber şahıs kadrosunun değişmediğini fakat gelişen olaylarla beraber kahramanların duygularının iyi-kötü, umut-karamsarlık, güçlü-zayıf, korku, endişe-güven, sevgi, aşk-nefret, vefa ikilemelerinde değişim ve dönüşümlerinin psikolojik durumları söz konusudur. Bu bahiste sadece ana karakterlere değinilecektir.

Emine

Romanın başkarakteri, olay örgüsünün baştan sona etrafında şekillendiği ve geliştiği Emine, esmer, al yanaklı ve boyu posu yerinde olan on beş yaşlarında liseye giden genç bir kızdır.²⁰

Emine doğmadan önce annesi ve babası boşanır.²¹ Bunun üzerine halasının yanına götürülür ve orada yetişir. Burada gerek şiddet gerekse gördüğü toplumsal baskı neticesinde geleneklere karşı bir mücadele başlatır ve romanda geleneklere karşı verilen mücadelenin bir sembolü olarak karşımıza çıkar.

Emine nefsanî arzuları peşinde koşan, hiçbir ahlaki ve etik kural tanımayan²² hayatı boyunca özgürlük olarak inandığı şeyleri egosunu ve kaprislerini tatmin etmek için yapan bir karakter olarak tasvir edilmiştir.²³

Yazar, Emine karakteriyle geleneksel ve mutaassıp bir toplumda sorgulayan, karşı çıkan, özgürlüğünü arayan ve bunun bedelini ödeyerek doğrusuyla yanlışıyla kendi değerini oluşturmaya çalışan güçlü bir kadını canlandırmaktadır. Emine gördüğü kuralları hayatına adapte etmekte zorlanmayan, çabuk öğrenen, bilgiye aç, alıcı, kültürlü bir kişiliği sergilemektedir.

Abbas

Yazar Abbas'ı ince yapılı, sert, az gülen ve az konuşan biri şeklinde tasvir etmiştir.²⁴ Abbas hukuk okumuş, bir süre avukatlık yaptıktan sonra avukatlık ile gazeteciliği aynı anda yapmıştır.²⁵

Abbas, Emine'nin aksine özür lüğün bir amaç olduğuna inanan²⁶ ve inandığı değerler uğruna mücadele eden bir devrimci olup²⁷ romanın önemli karakterlerinden biridir. Emine'nin fikirlerinin ve hayatının değişmesinde ve şekillenmesinde birinci âmil şahıstır.²⁸ Emine ile beraber sekiz yıl sevgili hayatı yaşamalarına rağmen evliliğe inanmadığı için evlenmemiştir.²⁹

Emine'nin Babası

Bir evin ve ailenin sorumluluklarını üstlenemeyecek³⁰ bir aylak ve serseri³¹ olan ancak buna rağmen cömert, fedakâr, merhametli bir şahsiyet³² olarak betimlenmiştir. Eşinden boşandıktan

²⁰ 'Abdu'l-Ķuddûs, *Ene Hurra*, 15.

²¹ 'Abdu'l-Ķuddûs, *Ene Hurra*, 24.

²² 'Abdu'l-Ķuddûs, *Ene Hurra*, 132-134.

²³ 'Abdu'l-Ķuddûs, *Ene Hurra*, 164.

²⁴ 'Abdu'l-Ķuddûs, *Ene Hurra*, 20.

²⁵ 'Abdu'l-Ķuddûs, *Ene Hurra*, 148-149.

²⁶ 'Abdu'l-Ķuddûs, *Ene Hurra*, 156.

²⁷ 'Abdu'l-Ķuddûs, *Ene Hurra*, 167-168.

²⁸ 'Abdu'l-Ķuddûs, *Ene Hurra*, 187-188.

²⁹ 'Abdu'l-Ķuddûs, *Ene Hurra*, 185-189.

³⁰ 'Abdu'l-Ķuddûs, *Ene Hurra*, 24.

³¹ 'Abdu'l-Ķuddûs, *Ene Hurra*, 38.

³² 'Abdu'l-Ķuddûs, *Ene Hurra*, 25.

sonra evlenmemiş ve yalnız yaşamaya devam etmiştir. Emine'yi daha sonra kız kardeşinin evinden alıp kendi evine götürmüş ve onunla beraber yaşamaya başlamıştır.³³

Emine'nin Annesi

Emine'nin annesi olan bu kadın gariban kişilikli, zayıf ve sürekli sessiz, gözlerinde kırılğanlık ve utangaçlık belirtisi olan bir karakter olarak betimlenmiştir. Eşinden boşandıktan ve Emine'yi doğurduktan birkaç sene sonra başka bir adamla evlenmiştir.³⁴ Daha sonra romanın ilerleyen bölümlerinde kendisinden hiç bahsedilmemiştir.

Emine'nin Halası

Emine'nin hayatının ve düşüncelerinin şekillenmesinde büyük bir rol oynayan halası şişman, yüzü dolgun³⁵ ve baskın bir karakter³⁶ olarak tasvir edilmiştir. Yazarın hala karakterini iyi-kötü bağlamında net bir biçimde tasvir etmemesi okurun zihninde halanın rolü ile ilgili bir karışıklığa neden olmaktadır. Öyle ki hala bir yandan Emine'ye şiddet uygulayan³⁷ diğer yandan onu seven, kendi öz çocuklarından ayrı tutmayan bir karakter olarak tasvir edilmesi bir çelişkiye neden olmaktadır.

Hala geleneklere bağlı olup Emine'yi de o şekilde yetiştirmeyi arzulamıştır.³⁸ Halanın üç oğlu var ancak kızı yoktur. Bu sebeple Emine'yi kendi çocuklarından ayrı tutmamış, çocuklarına katı davrandığı gibi ona katı davranmamıştır. Diğer kadınlara karşı Emine ile hep övünmüştür. Emine'yi on sekiz yıl boyunca yetiştirmiş ve onun düğünü için evde atacağı o heyecanlı zılgıtı dört gözle beklemiştir.³⁹

Emine'nin Eniştesi

Memur olan enişte, ellili yaşlarında şişman, kel, sert mizaçlı ve sinirli biridir. Gürültüye gelemeyen ve rahatını seven bir karakter olarak tasvir edilmiştir.⁴⁰ Eniştesi de halası gibi zaman zaman Emine'ye şiddet uygulamış⁴¹ ve onun evlenmeyip üniversiteye gitmesine karşı çıkmış ve üniversiteye gitmesi halinde evinden gitmesini istemiştir.⁴²

Eniştesi, yıllar sonra üniversiteyi bitirip işe başlayan ve halasını ziyarete giden Emine'ye kendisinin hâlâ kız çocuğunun okuyup memur olmasına alışamadığını belirtmiştir. Yazar aslında enişte karakteriyle fikirlerinde durağan, geleneklere bağlı ve mutaassıp bir karakterin dünya görüşünü tasvir etmiştir. Öyle ki Emine'ye övgüler dizse de kızların okumasına karşı olan görüşü devam etmektedir.⁴³

Fortinya

Fortinya, Emine'nin Yahudi bir arkadaşıdır. Emine ile aynı yaşlarda olup kulakları büyük, zayıf, uzun boylu, güzel yüzlü, Yahudileri anımsatan ince ve eğri burunludur.⁴⁴ Fortinya, Emine'ye

³³ 'Abdu'l-Ğuddûs, *Ene Ğurra*, 110.

³⁴ 'Abdu'l-Ğuddûs, *Ene Ğurra*, 41-42.

³⁵ 'Abdu'l-Ğuddûs, *Ene Ğurra*, 21.

³⁶ 'Abdu'l-Ğuddûs, *Ene Ğurra*, 49.

³⁷ 'Abdu'l-Ğuddûs, *Ene Ğurra*, 30.

³⁸ 'Abdu'l-Ğuddûs, *Ene Ğurra*, 61.

³⁹ 'Abdu'l-Ğuddûs, *Ene Ğurra*, 67.

⁴⁰ 'Abdu'l-Ğuddûs, *Ene Ğurra*, 22-28.

⁴¹ 'Abdu'l-Ğuddûs, *Ene Ğurra*, 33.

⁴² 'Abdu'l-Ğuddûs, *Ene Ğurra*, 109.

⁴³ 'Abdu'l-Ğuddûs, *Ene Ğurra*, 143.

⁴⁴ 'Abdu'l-Ğuddûs, *Ene Ğurra*, 56.

Fransızca dersleri vermiştir.⁴⁵ Emine ile sinema, moda, Paris, erkekler ve daha birçok şeye dair sohbet ediyor ve erkek kadın ilişkilerine dair sohbetleri ise sınır tanımıyordu.⁴⁶

Ahmet

İhsân 'Abdu'l-İ-Kuddûs, romanda Ahmet ile saf, temiz sevgiyi, görücü usulü evliliği benimseyen, kadının bedenini açmasına karşı olan, kadının doğal güzelliğini savunan, eşinin ev hanımı olmasını veya çalışmasını istemeyen bir karakter tasvir edilmiştir.⁴⁷

Ahmet, kamuda çalışan bir mühendistir. Ciddi olup duygularına teslim olmayan, karakterine, fikirlerine güvenen, eş adayı olarak seçtiği kadını kontrol edip onu şekillendirebileceğine inanan biridir.⁴⁸

2. Romanın Yapısal Unsurları

2.1. Anlatıcı Bakış Açısı

Şerif Aktaş'a göre anlatıcı bakış açısı "*Anlatma esasına bağlı metinlerde vaka zincirinin ve bu zincirin meydana gelmesinde kullanılan mekân, zaman, şahıs kadrosu gibi unsurların kim tarafından görüldüğü idrak edildiği ve kim tarafından, kime nakledilmekte olduğu sorularına cevaptan başka bir şey değildir.*"⁴⁹

Her şeyi bilen ve gören anlatıcı hem geçmişe hem de şu ana hâkimdir. Onun sayesinde geç de olsa sırlar açığa çıkar.⁵⁰ Anlatıcının duygu ve düşüncelerini okuyucuya aktarması ve bunu nasıl yaptığı romanın önemli hususlarından biridir. Roman anlatıcısının kim olduğu, olay örgüsünün nasıl kurgulandığı ve etkisinin ne ölçüde olduğuna dair tasnifler yapılmıştır. Kahraman bakış açılı, hâkim anlatıcı, çoklu anlatıcı gibi anlatım tarzları bu tasnifler arasında yer almaktadır.

İhsân 'Abdu'l-İ-Kuddûs, karakterlerin iç dünyasını, psikolojilerini ve ruh durumlarını her yönüyle insanın içine ve bilinç dünyasına nüfuz ederek anlatmıştır. Hâkim bakış açısı anlatım tekniğini kullanarak öznel bir tutumla romanın başkişisi olan Emine'nin bilincini yansıtmıştır.⁵¹ Yazar romanda araya girerek okuyucuyla sohbet eder gibi yol gösterici, eğitici ya da eleştirel ifadeler kullanarak hâkim bakış açılı üçüncü tekil şahıs bakış açısını kullanmıştır.⁵² Yazar birçok yerde araya girmiş ve tanrısal bakış açısı aracılığıyla karakterlerin iç dünyasını yansıtmıştır. Geçmişin yanı sıra âni aktaran anlatıcı karakterlerin zihin dünyasına nüfuz etmiş, onların çevresinde meydana gelen hadiseleri hâkim bir gözle ve öznel bir biçimde aktarmıştır.

"Her sabah onu sadece okuluna giderken görüyordu. Bu kadarı onu düşüncelerinden ve sıkıntılarından kurtarmaya veya gülüşlerinin ardındaki gözyaşlarını silmeye yeterli gelmiyordu. Onu diğer öğrencilerden ve diğer gençlerden farklı görüyordu."⁵³

⁴⁵ 'Abdu'l-İ-Kuddûs, *Ene Hurra*, 58.

⁴⁶ 'Abdu'l-İ-Kuddûs, *Ene Hurra*, 57.

⁴⁷ 'Abdu'l-İ-Kuddûs, *Ene Hurra*, 105.

⁴⁸ 'Abdu'l-İ-Kuddûs, *Ene Hurra*, 94.

⁴⁹ Şerif Aktaş, *Anlatma Esasına Bağlı Edebî Metinlerin Tahlili* (İstanbul: Bilge Kültür Sanat, 2022), 84.

⁵⁰ Gülyaşar Sağdıç, *Muhammed 'Abdulhalim 'Abdullah ve "Laqîta, Ba'de'l-Ğurûb, Şeceretu'l-Lablâb ve Şemsu'l-Ĥarîf" Romanlarının Çözümlemesi* (Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2021), 61.

⁵¹ 'Abdu'l-İ-Kuddûs, *Ene Hurra*, 21.

⁵² 'Abdu'l-İ-Kuddûs, *Ene Hurra*, 23.

⁵³ 'Abdu'l-İ-Kuddûs, *Ene Hurra*, 21.

“Caddeye adımını atmadan evvel dış kapının eşliğinde durdu. Kaşlarını çattı ve uzağa gelişi güzel baktı. Sonra bir karar aldı. Bunun kesin bir karar olduğunu düşündü. Titreyen adımlarla tramvay durağına doğru yürüdü.”⁵⁴

“Anne ve babasından yoksunluk hissi, kalbinde sürekli kanayan sessiz ve derin bir yara açmıştı. Çocukluğunda bu yarayı ve kanayışı hissetmiyordu. Hissettiği tek şey bu evde bulunmaktan nefret duygusuydu. Halasına ve eniştesine boyun eğmekten de nefret ediyordu.”⁵⁵

2.2. Zaman ve Mekân

Romanda zamana dair en net ifadelerden biri romanın hemen ilk sayfasında yer almakta olup olaylar 1936 yılında başlamaktadır. Ancak yazar olay örgüsünü Emine'nin lise dönemlerinde başlatmış ve daha sonra geriye dönüş tekniğiyle Emine'nin doğumundan lise çağına kadar gelişini anlatmıştır. Yani romandaki olay örgüsünün XX. yüzyılın ilk çeyreği içerisinde başlayıp aynı yüzyılın ikinci yarısı içerisinde son bulduğunu söyleyebiliriz. Romanda geçen olaylar, 1952 ihtilâli öncesi ve sonrası siyasî gelişmelerin etkisi altında cereyan etmektedir.⁵⁶

İhsân 'Abdu'l-Ğuddûs, bu romanında vaka zamanını aktarırken olay örgüsü içerisinde birçok yöntemi kullanmıştır. Gelişmeleri yer yer zaman dizinsel olarak yani zamanı saate bağlı olarak aktarmıştır.⁵⁷

“...Okulun devamsızlık mektubunu, babasının yerine veli olarak yetkilendirdiği eniştesine ulaşmadan evvel çalmaktan başka çaresi yoktu. Üç gün peş peşe okula gitmeden önce postacıyı beklemeye devam etti. Bir gün postacı elinde mektup olduğu halde geldi. Mektubu eniştesine götürmek için ondan istedi. Postacı önce biraz tereddüt ettiyse de mektubu ona verdi. İçeriye dönüyormuş gibi yaptı ve dairenin kapısına varmadan mektubu parçaladı ve parçalarını cebine koydu.”⁵⁸

Yazar romanda birçok yerde kronolojiyi kırarak geriye dönüş tekniğiyle şu andan çıkıp geçmişe gitmiştir. Bununla kahramanların iç dünyasının daha iyi anlaşılması amaçlanmış, geleceğe dair ipuçları verilmiş ve okurda heyecan duygusu uyandırılmak istenmiştir. Olayların daha iyi anlaşılması ve merakın giderilmesi için romanın yirmi dördüncü sayfasından otuz altıncı sayfasına kadar geriye dönüş tekniği kullanılmıştır.⁵⁹

“Bütün hayatını gözden geçirdi. Halasının onu dövmesinden bu yana uzun bir süre verdiği mücadelesini, evdekilere öfkelenip evden kaçmaya çalışmasını, el-Abbasiye semtine ve geleneklerine öfkelenip ez-Zahir semtine sığınmasını ve burada semtin gençleri ve kızlarıyla eğlenip dans etmesini ve en sonunda da Amerikan Üniversitesini seçip Mısır'daki genel zihniyetten kaçışını düşündü.”⁶⁰

“Ahmet ona görücü geldiğinden bu yana ki günlerini düşünmeye başladı. Daha önce fark etmediği şeyleri fark etmeye başladı. Kişiliğine ve sohbetine hayran kalmıştı. Bugüne kadar bütün sohbetlerinde görüşlerini çürütmeye, ona galip gelmeye ve onun kişiliğini kendi kişiliğinde

⁵⁴ 'Abdu'l-Ğuddûs, *Ene Ğurra*, 23.

⁵⁵ 'Abdu'l-Ğuddûs, *Ene Ğurra*, 30-31.

⁵⁶ Cinkılıç, *İhsân 'Abdu'l-Ğuddûs'un Romanlarında Kadın İmajı*, 81.

⁵⁷ 'Abdu'l-Ğuddûs, *Ene Ğurra*, 151-152.

⁵⁸ 'Abdu'l-Ğuddûs, *Ene Ğurra*, 62-63.

⁵⁹ 'Abdu'l-Ğuddûs, *Ene Ğurra*, 24-36.

⁶⁰ 'Abdu'l-Ğuddûs, *Ene Ğurra*, 147.

eritmeye çalıştığını fark etmemişti. Onun üstün gelmesini kabul ediyordu çünkü onun bunu amaçladığını ve bunda bir üstünlük düşüncesi hissetmemişti."⁶¹

Hikâye ve roman gibi edebî türleri meydana getiren en önemli unsurlardan biri de mekândır. Kişilerin yaşadığı ortamdan etkileneceği ve olayların meydana geldiği yerlere göre farklı şekillere bürüneceği de bir gerçektir. Bu anlamda hikâye ve romanda gerçek ve soyut olmak üzere iki mekân türünden söz edilebilir.⁶² Romanımızda geçen mekânlar ise somut yerler olup soyut mekânlara yer verilmemiştir. Olay örgüsü mutlaka bir mekânda vuku bulmalıdır. Mehmet Narlı mekânı; "*Vakanın varlık bulduğu yer, şahısların içinde yaşadığı, kendi oluşlarını fark ettikleri alandır.*"⁶³ şeklinde tanımlamaktadır.

Yazar mekânı seçerken açık ve kapalı mekânlar tercih etmiştir. Mekân kendi içerisinde açık ve kapalı diye iki kısma ayrılır. Kapalı, dar, yutucu mekânlar, kahramanın büyümesini, gelişmesini engelleyen, düşünsel ve ruhsal olarak yutulup kaybolmasına sebep olan mekânlardır. Bu gibi mekânlar, kahramanın büyümesini engelleyip onun psikolojik yönünü olumsuz etkiler. Açık, besleyici mekânlar ise kahramanın kendine ve kendi değerlerine rahat bir şekilde dönüşüp ruhsal ve düşünsel olarak gelişmesine olanak sağlar. Bu tür mekânlar kahramanın rahata erdiği ve huzur bulduğu yerlerdir.⁶⁴

Ene Hurra romanında kapalı mekânların yanı sıra açık mekânlara da yer verilmiştir. Emine karakterinin gördüğü şiddet ve toplumsal baskı açık ve kapalı mekânlarda geçmektedir. el-Abbasiye'de halasının evinde maruz kaldığı şiddet ve toplumsal baskı kapalı mekânlarda gerçekleşirken, üniversite ve iş hayatında yaşadıkları ise açık mekânlarda gerçekleşmektedir. Özellikle de iş hayatında yaşadıkları Emine'nin özgürlük anlayışının değişmesinin yanı sıra onun ruhsal ve düşünsel olarak gelişmesini de sağlamıştır. Bu durumun, açık mekânların kişiler üzerindeki tesirinin bir sonucu olduğu söylenebilir.

*"Ev batı Abbasiye'de en-Nusayr mahallesinde idi. Emine erken çocukluk dönemini burada geçirdi. Çetin bir çocukluk dönemi idi."*⁶⁵

*"Hissettiği tek şey bu evde bulunmaktan nefret duygusuydu."*⁶⁶

Romanda geçen mekânlar Emine'nin ruh haline göre şekillenmektedir. Mekânların iyi ya da kötü oluşu onun yaşadıklarına, ruh haline ve bakış açısına göre değer kazanmaktadır. Mesela el-Abbasiye semtindeki toplumsal baskı ruh halini olumsuz etkilerken ez-Zahir semtindeki özgürlük ortamı kendisini mutlu hissettirmektedir.

*"Her gün okuldan çıktıktan sonra arkadaşı Fortinya'ya gidiyor ve saat altıya kadar onun yanında kalıyordu. Ondan Fransızca ve dans dersleri alıyordu."*⁶⁷

*"...Bulunduğu bu yeni çevre ona el-Abbasiye semtinde bulunmayan birçok özgürlüğü sağlıyordu."*⁶⁸

⁶¹ 'Abdu'l-Ķuddûs, *Ene Hurra*, 98-99.

⁶² Bekir Yıldırım, "Cezayirli Yazar Amiş Abdulkâdir'in Hayatı, Eserleri ve Ana Vatanımızdan Hatıra Kalanlar İsimli Hikâyesi", *Journal of Analytic Divinity* 5/2 (15 Haziran 2021), 88.

⁶³ Mehmet Narlı, "Romanda Zaman ve Mekân Kavramları", *Balıkesir Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Sosyal Bilimler Dergisi* 5/7 (01 Mayıs 2002), 98.

⁶⁴ Veysel Şahin, "Kurmaca Tekniği Bakımından Halide Edip Adıvar'ın 'Handan' Romanı", *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 18/2 (2008), 120-121.

⁶⁵ 'Abdu'l-Ķuddûs, *Ene Hurra*, 29.

⁶⁶ 'Abdu'l-Ķuddûs, *Ene Hurra*, 31.

⁶⁷ 'Abdu'l-Ķuddûs, *Ene Hurra*, 67-68.

⁶⁸ 'Abdu'l-Ķuddûs, *Ene Hurra*, 74.

"وانتقلت أمينة إلى بيت أبيها في شارع "البورصة القديمة" الذي يصل بين شارع سليمان باشا و وقصر النيل.."

"Emine, Süleyman Paşa Caddesi ile Nil Sarayını birbirine bağlayan "Eski Borsa" Caddesindeki babasının evine taşındı."⁶⁹

"Özgür oldu. Bütün özgürlüğüne kavuştu. Hiç kimse ona karşı çıkmıyor ve karışmıyordu..."⁷⁰

2.3. Dil ve Üslûp

Dil edebiyatın ana malzemesi olup anlatımda ve iletişimde bir araçtır. Anlatıcı bu aracı kullanarak anlatmak istediklerini bilinçaltından çıkarıp okuyucu için somutlaştırır. Romancının görevi ise dil unsurlarına hayat vermesi, kanatlandırması, onu zengin çağrışım ve imgelerle doldurarak dili adeta yeniden üretmesidir.⁷¹

Üslûp dilin mecazî gücünü, renk ve eylem zenginliğini, kısaca dilin anlatım dağarcığını kişisel becerileriyle söze ve yazıya aktarmak, dile hayat kazandırmaktır.⁷² Edebî dil ise bir milletin konuşma ve yazı dili teşekkül ettikten sonra kültür dili diyebileceğimiz bir söyleyiş zemininde daha fazla hissedilen, bir tarafı ile itibari ve uçucu, diğer tarafı ile hayatın gerçek değerleriyle kaynaşan estetik ve orijinal bir ifade yoludur.⁷³

İhsân 'Abdu'l-Ğuddûs'un bu romandaki üslûbu genellikle sade, eleştirel ve yalın bir üslûptur. Yazar romanda fasih bir dil kullanmakla beraber diyalogları ise romana gerçekçi bir atmosfer katmak adına Mısır lehçesiyle ele almıştır.

"Abbas'ı ofisinde ilk ziyaretinden bugüne kadar sekiz yıl geçmişti. Yazı, kış, sonbaharı ve ilkbaharı olmayan rüya gibi sekiz yıl... Hata yapmayan ve dinleyicisini rahatsız etmeyen bir sanatçının söylediği güzel nağmeler gibi... Uykusunda ve uyanıklığında kendisini sarıp bazen onu yükselterek mutluluk dolu gökyüzüne çıkararak, bazen de onu indirip gül yapraklarından olan yatağına yatırarak heyecanlı ve kendinden geçmiş bir şekilde yatakta döndüren nağmeler gibi bir sekiz yıldır."⁷⁴

"- وليه ما تنضميش لصالة بديعة !!

ونظرت بعينين غاضبتين وقالت في عنف:

- قصدك إيه؟؟

- الجمعيات دي مش أكثر من صالة بديعة.. شوية سنات ماشيين عريانيين.. يبيعوا لحمهم مع الويسكى والشمبانيات لأسيادنا الأغنياء."

"- Neden bir reklam ajansına gitmiyorsun?

Ona öfkeli gözlerle baktı ve hiddetli bir şekilde şöyle dedi;

- Ne demek istiyorsun?

⁶⁹ 'Abdu'l-Ğuddûs, *Ene Ğurra*, 110.

⁷⁰ 'Abdu'l-Ğuddûs, *Ene Ğurra*, 111.

⁷¹ Çetin, *Roman Çözümleme Yöntemi*, 258.

⁷² Tekin, *Roman Sanatı 1 Romanın Unsurları*, 78.

⁷³ Mehmet Önal, "Edebi Dil ve Üslûp", *Atatürk Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi* 36 (Erzurum 2008), 25.

⁷⁴ 'Abdu'l-Ğuddûs, *Ene Ğurra*, 185.

- *Bu dernekler, havalı birer reklam ajansından başka hiçbir şey değiller. Bunlar çıplak bir şekilde yürüyüp bedenlerini viski ile şampanya karşılığında zengin efendilerimize satıyorlar dedi.*⁷⁵

Yazar sayfalarca yer kaplayacak hacimde olan Emine'nin geçmişini gözünde canlandırışına dair sahneyi bir paragrafa sığdırması onun yalın ve net üslubunu ortaya koymaktadır.

*"Bütün hayatını gözden geçirdi. Halasının onu dövmesinden bu yana uzun bir süre verdiği mücadelesini, evdekilere öfkelenip evden kaçmaya çalışmasını, el-Abbasiye semtine ve geleneklerine öfkelenip ez-Zahir semtine sığınmasını ve burada semtin gençleri ve kızlarıyla eğlenip dans etmesini ve en sonunda da Amerikan Üniversitesini seçip Mısır'daki genel zihniyetten kaçışını düşündü."*⁷⁶

Romanda dramatik üslûbun ağırlığı hissedilmektedir. Dramatik üslûp: İnsanın kendi kendisiyle, toplumla, tabiatla üzücü sonuçlara sebep olacak şekilde çatışma halinde takdim edilmesidir.⁷⁷ Emine'nin toplumsal geleneklere karşı verdiği mücadele esnasında kendi doğrusunu bulma adına yaşadığı değişim sürecinde kendiyile, etrafındaki kişilerle, toplumun önyargı ve kabul gören değerleri örf ve adetleri ile olan çatışmaları dramatik üslûbun yansımalarıdır. Yazarın kişiler ve olayları eleştirerek belli bir görüş açısından yargılayıp yorumlamasına eleştirel üslûp denir.⁷⁸ İhsân 'Abdu'l-Ḳuddûs de romanında zaman zaman eleştirel bir üslûp kullanmıştır.⁷⁹

*"Bu dernekler, havalı bir ajans salonundan başka hiçbir şey değildir. Bunlar çıplak bir şekilde yürüyüp bedenlerini viski ile şampanya karşılığında zengin efendilerimize satıyorlar."*⁸⁰

*"...Sonra balkonlarda durmak -o dönemde el-Abbasiye semtinde- aileden birinin cenazesini uğurlamak, gelin alayını karşılamak, yoldaki bir kazaya bakmak veya görülmeye değer özel bir durum olmadığı sürece kızların balkona çıkması yasaktı. Bu durumlardan herhangi biri olmadığı sürece bir kızın balkona çıkıp Fuadu'l Evvel Lisesi öğrencilerini izlemesi ayıptı."*⁸¹

2.4. Anlatım Teknikleri

Bir romanda estetik dokuyu meydana getiren, romanı roman yapan yanı, anlatım tekniklerinde aramak gerekir. Roman, bir dil sanatı ise, roman dilini yoğuran, biçimlendiren de anlatım teknikleridir. Çünkü anlatım teknikleri, aradaki renk ve iklim farklılıklarına rağmen, dilin, şu veya bu şekilde kullanılışından başka bir şey değildir.⁸²

İhsân 'Abdu'l-Ḳuddûs'un *Ene Hurra* romanında kullandığı anlatım teknikleri şunlardır;

Geriye Dönüş Tekniği

Geriye dönüş (flashback), sinema sanatından edebiyata aktarılmış, zaman kurgusuyla ilgili bir teknik olup anlatıcı, şimdiki zamandan önceki zamanlara giderek kahramanının geçmişinde meydana gelmiş bazı olayları anımsatır.⁸³

⁷⁵ 'Abdu'l-Ḳuddûs, *Ene Hurra*, 171.

⁷⁶ 'Abdu'l-Ḳuddûs, *Ene Hurra*, 147.

⁷⁷ Çetin, *Roman Çözümleme Yöntemi*, 277.

⁷⁸ Çetin, *Roman Çözümleme Yöntemi*, 281.

⁷⁹ 'Abdu'l-Ḳuddûs, *Ene Hurra*, 19.

⁸⁰ 'Abdu'l-Ḳuddûs, *Ene Hurra*, 171.

⁸¹ 'Abdu'l-Ḳuddûs, *Ene Hurra*, 24.

⁸² Tekin, *Roman Sanatı 1 Romanın Unsurları*, 197.

⁸³ Mustafa Karabulut, "Yusuf Atılgan'ın 'Aylak Adam' Romanında Anlatım Teknikleri", *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume 7/1 (Winter 2012), 1384.

Romanı besleyen zaman dilimi geçmiş zaman dilimi olmakla⁸⁴ beraber yazar hafızasındaki hadiseleri anlatmak için geriye dönüş tekniğini kullanabilmektedir. Bu sebeple romanda kronoloji dediğimiz sıralı bir anlatım yoktur. Yazar bu teknikle zamanı genişletmeyi, yaymayı hedeflemiştir. İhsân 'Abdu'l-Ğuddûs, romanda bu tekniğe çokça yer vermiştir.⁸⁵

Diyalog Tekniğı

Hıvâr olarak da isimlendirilen bu üslûp en çok kullanılan tekniklerden biri olup dinleyicinin olayları yaşıyormuş gibi hissetmesini sağlamakta ve konuları da somut hale getirmektedir.⁸⁶ Diyalog tekniğı anlatı türlerinin hemen hepsinde kullanılır. Burada anlatıcı dışarıda kalır ve okuyucu doğrudan doğruya anlatı kahramanlarının konuşmalarını takip eder.⁸⁷ Romanda geçen diyaloglardan biri şu şekildedir.

“Üniversiteye niçin girmek istediğini öğrenebilir miyim?”

- *Öğrenmek için.*
- *Bilgi üniversitede değil. Bilgi kitaplarda ve herhangi bir kitabı okumak için de üniversiteye girmek gerekmiyor.*
- *Elimde diploma olmadığı sürece kimse öğrendiğimi onaylamaz.”⁸⁸*

Tasvir

Tasvir, insan, tabiat, eşya veya mekân gibi unsuların kelimelerle resmedilmesi; adeta görünür hale getirilmesi; okuyucunun gözü önünde tecessüm ettirilmesidir.⁸⁹

Yazar haritaların ve resimlerin aktarmadığı bir yolla aynı anda iki Kahire'nin farklı yönlerini aktarmaktadır. Bunu da geçmiş yüzyılın yirmili otuzlu dönemlerindeki tarihi periyoda yeni bir boyut kazandırmak maksadıyla karakterlerin ruhunun derinliklerine inerek onların yolculukları, duyguları ve konuşmaları aracılığıyla yapar.⁹⁰ İhsân 'Abdu'l-Ğuddûs'un Eski Mısır'a dair tasvirlerinden biri şu şekildedir;

“22 numaralı haliç tramvayı birçok kez önünden geçip gitti. Tek vagon dan oluşan bu tramvaydan tiksiniyordu. Tramvay raylar üzerinde sanki boğuluyormuş gibi öksüren kimsesiz bir çocuk gibiydi. Yan yana dizilmiş tenişir tahtalarını andıran kuru ahşap koltuklarından, çamur bataklığında kıvranan bir yılan gibi dar ve karanlık olan el-Halîc Caddesinden nefret ediyordu. Yan yana geçirdikleri zamandan dolayı neredeyse birbirlerinin üzerine yıkılmak üzere olan ve her iki tarafında duran eski harap evlerden, bir sağdan bir soldan atlayan firkete, taraklar, saç tokası,

⁸⁴ Tekin, *Roman Sanatı 1 Romanın Unsurları*, 244.

⁸⁵ 'Abdu'l-Ğuddûs, *Ene Ğurra*, 21-24.

⁸⁶ Bekir Yıldırım, “Kur'an'da Kıyamet ve Âhiretle İlgili Konuların Ğıvâr Üslubuyla Takdimi”, *Çankırı Karatekin Üniversitesi Darülhadis İslam Araştırmaları Merkezi/Çankırı Karatekin University Darulhadis Islamic Studies Center 2* (Haziran 2022), 104.

⁸⁷ Karabulut, “Yusuf Atılğan'ın 'Aylak Adam' Romanında Anlatım Teknikleri”, 1380.

⁸⁸ 'Abdu'l-Ğuddûs, *Ene Ğurra*, 103.

⁸⁹ Çetişli, *Metin Tahlillerine Giriş/2*, 123.

⁹⁰ Ahmed 'Âtıf, “Ene Ğurra' Serdiyyetu'l Kâhireteyn”, *Merkezu'l İttihâd Li'l AĞbâr* (27 Eylül 2022).

*el-Mahlâvî ile oyalı mendilleri⁹¹ ve el-Herise⁹² ile el-Cevziyye⁹³ tatlıları satan seyyar satıcılardan nefret ediyordu.*⁹⁴

İç Çözümleme

İç çözümleme (interior analysis), anlatı türleri içerisinde kahramanların iç dünyası, duygu, düşünce ve hayallerinin ifade edildiği bir anlatım tekniğidir.⁹⁵

İç çözümleme, üçüncü tekil şahsın hâkim bakış açısıyla yazılan romanlarda daha ziyade kullanıma elverişli bir tekniktir. Çünkü hâkim anlatıcıdan karakterlerin iç dünyalarına da hâkim olması ve duygularını yansıtmaları beklenmektedir. Bu teknik psikolojik derinliği bulunan romanlarda daha çok yer bulmaktadır.⁹⁶

*"Annesine olan duygularını net bir şekilde tarif edemiyordu. Şüphesiz annesini seviyordu. Bu sevginin kendine has bir karakteri vardı. Koşulsuz bir sevgi değildi. Bu sevgide belirsizlik, huzursuzluk, şefkât, keder ve zillet duyguları vardı. Annesi babasından boşandıktan sonra evlenmişti. Onu doğurduktan birkaç sene sonra... Uçsuz bucaksız serveti ve şöhreti olan bir adamla evlenmişti. Bu adamla nasıl evlendi, nasıl tanıştı hiç kimse bilmiyordu. Küçüklüğünden bu yana bu evlilik hakkında dedikodular duyuyordu. Ne zaman arkasını dönse annesinin bahsinin açıldığını hissediyordu. Belki de bu konuşmalar ve fısıldaşmalar ruhunda bir etki bırakmış, kaşlarını çatarak öfkeyle bakmasına sebep olmuştu. Sıradan bir konuşmada annesinin adı anılsa sanki kendini savunma konumuna geçmek zorunda hissediyordu. Hiç kimsenin bu fısıldaşmalarını ve önünde bahsini açmadığı arkasından döndüğünü hayal ettiği konuşmaların içeriğini açıklamamasına rağmen sanki annesinin işlediği bir suçu savunmayı değerli buluyordu."*⁹⁷

Montaj Tekniği- Çağrışım

Yazarın herhangi bir âyeti, hadisi, şiiri, atasözünü, deymi, şarkıyı veya türküyü tamamen ya da mısralarından birkaçını metin içerisinde kullanmasına montaj tekniği denir. Bu tekniği kullanmasındaki amaç, anlatımı zenginleştirmektir.⁹⁸

İhsân 'Abdu'l-İkuddûs, şarkı sözleri ve şiir beyitleri kullanmak suretiyle montaj tekniğine müracaat etmiştir.

*"Hey esmer tenlim, esmer sevgilim, gözleri kara doğuştan sürmeli sevgilim."*⁹⁹

*"Esmer ruhumun sahibi, sevgilim çabuk gel!"*¹⁰⁰

⁹¹ el-Mahlâvî: Sağlam ve büyük olan bu mendil, kırsal kesimde kadının kocasına yemeği koyup sardığı bir mendil türüdür. Oyalı mendil ise; romanda "ام قویة" şeklinde geçmektedir ancak halk arasında "بأویة" şeklinde bilinmektedir. Bu mendil ise birbirinden farklı renkteki küre süslemelerinden oluşan bir mendil türüdür. Ayrıntılı bilgi için bkz; "Eşyâ'u'n Mensiyetun", *Mecelletu'l-Mukavilûne'l-'Arab* (Şubat 2019). "Mendil Bie'viyye", *el-Ma'rife* (Erişim 17 Kasım 2024).

⁹² Un, yağ ve şekerden karışımından oluşan bir tatlı çeşididir. Ayrıntılı bilgi için bkz; "Ta'rifu ve Şerhu Ma'na Herise", *Almaany* (Erişim 17 Kasım 2024).

⁹³ Tereyağı, un, vanilya ve yumurta karışımından yapılan meşhur bir tatlı çeşididir. Bkz; "el-Cevziyye ('Aynu'l-Cemel)", *Kokbad* (20 Eylül 2023).

⁹⁴ 'Abdu'l-İkuddûs, *Ene Hurra*, 44-45.

⁹⁵ Karabulut, "Yusuf Atılğan'ın 'Aylak Adam' Romanında Anlatım Teknikleri", 1379.

⁹⁶ Rûmeysa Dindaroğlu, *Tâhâ Hüseyin'in Du'â'u'l- Kerevân Adlı Romanının Teknik ve Tematik Yönden İncelenmesi* (Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2022), 108.

⁹⁷ 'Abdu'l-İkuddûs, *Ene Hurra*, 40-41.

⁹⁸ Ramazan Arslan, *Necip Mahfuz'un "Melhametu'l- Harafiş" Romanının Şekil ve Muhteva Açısından Tahlili* (Bursa: Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2020), 110.

⁹⁹ 'Abdu'l-İkuddûs, *Ene Hurra*, 45.

¹⁰⁰ 'Abdu'l-İkuddûs, *Ene Hurra*, 46.

*“Ey gizemli aşk, ey esrarengiz define!
Sende daha fazla mutsuzluk mu yoksa mutluluk mu var?
Sonsuz bir ıstırap seni kuşatıyor.
Ama sensiz kim yaşar ve yaşayabilir?”¹⁰¹*

3. Eserin Tematik Açıdan İncelenmesi

Romanın konusu, romancının olayları ve vermek istediği soyut veya somut iletisini okuyucuya aktarmada kullandığı yöntem iken tema ise romanın temelini oluşturan konunun, yazarın duygu ve düşünceleri vasıtasıyla ortaya konan sentezi olup romanın asıl amacıdır. Konu aslında romandan önce de zaten var olduğu için romancı nesnel olan bu konuyu kendi tarzına göre işleyerek öznelleştirir. Romancının dünya görüşü ve inancı, şahsiyeti, yaratılışı, eğitim ve kültür düzeyi, sosyo-ekonomik konumuna göre öznel bir şekilde yorumlanması da temayı oluşturur.¹⁰²

Romanda toplumsal kurallara başkaldırı başta olmak üzere, şiddet, fedakârlık, boşanma, cinsellik, aşk, hırs, kadın, dini değerlere saygısızlık, kültür ve sanat gibi temalara yer verilmiştir. Yazarın romanda Ümmü Gülsüm ve Abdulvehhâb gibi sanatçılardan, Tâhâ Huseyn ve Tevfik el-Hakîm gibi edebiyatçılardan bahsetmesi, onun hem sanata ve sanatçıya hem de edebiyata ve edebiyatçıya verdiği değeri göstermektedir.

Toplumsal Kurallara Başkaldırı

Olay örgüsünün merkezinde yer alan ve vaka zincirinin etrafında şekillendiği Emine, anne ve babası boşanmış olup halasının evinde büyümüştür. Her toplumun kendine has teamülleri ve kuralları vardır. Emine bu değerleri hiçe sayarak hiçbir etik ve ahlaki kural gözetmeksizin tamamen nefsanî duygularının peşinde koşmuştur.

“... Bir gün için bile olsa özgür olmak, dünyanın kendisine koyduğu bu rutine son vermek istiyordu. Herhangi bir sisteme boyun eğmeyecek kadar güçlü ve diğer kızlardan da daha cesur olduğunu hissetmek istiyordu. Suç da olsa bu sabah bir şey yapmak, devrimci ruhunu sakinleştirmek, yaralı onurunun intikamını almak ve hâlâ yanağını yakan o tokada cevap vermek için bir şey yapmak istiyordu.”¹⁰³

“Emine, Fortinya'nın yaşadığı hayatı beğeniyordu. O özgürdü. İsteddiği zaman çıkıyor, istediği zaman dönüyordu. İsteddiği gençle buluşuyor, istediği yere gidiyordu.”¹⁰⁴

“Bu gece diğer kızların içtiği kadar içmemişti. Daha doğrusu bir bardak sarhoş etmeyen malt içmişti. Buna rağmen gençlere çok müsamaha gösterdi ve yanaklarından öpmelerine izin verdi.”¹⁰⁵

“Dans etmesi, gençlerle karışıp oynaması için neden ona özgürlüğünü vermiyorlar ve onu yalan söylemek zorunda bırakıyorlar? Arkadaşı Fortinya'nın hakkı olduğu gibi neden ona da gençleri evine davet edip bütün ailesinin önünde onlarla dans etme hakkı verilmiyor? Ne olabilir ki? Özgür olmanın ne günahı var? En azından yalan söylemeyecekti.”¹⁰⁶

¹⁰¹ 'Abdu'l-Ğuddûs, *Ene Ğurra*, 184.

¹⁰² Çetin, *Roman Çözümleme Yöntemi*, 121.

¹⁰³ 'Abdu'l-Ğuddûs, *Ene Ğurra*, 50.

¹⁰⁴ 'Abdu'l-Ğuddûs, *Ene Ğurra*, 57.

¹⁰⁵ 'Abdu'l-Ğuddûs, *Ene Ğurra*, 85.

¹⁰⁶ 'Abdu'l-Ğuddûs, *Ene Ğurra*, 86-87.

Şiddet

Emine halasının evinde yetişmiş ve burada henüz bebek yaştaiken şiddet görmeye başlamıştır. Bununla beraber evde sadece o, şiddet görmezdi. Kuzenleri de aynı şekilde şiddet görürdü. Dayak, el-Abbasiye semtinde kız çocuklarını terbiye etmede bir araç olarak görülmekteydi.¹⁰⁷

Fedakârlık

Emine'nin babası annesinden boşandıktan ve Emine dünyaya geldikten sonra Emine'yi kız kardeşinin yanına götürüp onu büyütüp yetiştirmesi karşılığında neredeyse bütün mal varlığını kız kardeşine vermiştir.¹⁰⁸

Cinsellik

İhsân 'Abdu'l-Ğuddûs'un en çok eleştirilen yanlarından birisi de cinselliğe dair sınır tanımayan tasvirleridir. İncelememize konu olan bu romanında sayfalarca öpüşme sahnelerinin tasviri bulunmaktadır.¹⁰⁹ Yazar bu sahnelerde ise Emine'nin bunları deneyimleyerek çocukluğunda yaşadığı taciz olayını unutmaması ve özgürlük yolunda ilerlemesi gereken bir yol olarak ifade etmiştir.¹¹⁰

Aşk

Emine ile Abbas birbirlerine yaklaşıp beraber daha çok zaman geçirmeye başladıktan sonra birbirlerini sevmeye başlamışlar.

"Emine hayal ediyormuş gibi şöyle dedi;

- *Aşkta daha fazla mutluluk var mı?*

Kalbimizin her atışı, bizi bir araya getiren her bakış, her dokunuş, bizi saran her hayalimiz daha fazla mutluluk getirir. Bizi gökyüzüne yükseltene kadar artan bir mutluluk. Bana ait olduğun ve sana ait olduğum sürece sonsuz bir mutluluk..."¹¹¹

"Sekiz sene boyunca her öpücük ilk öpücük ve her dokunuş ilk dokunuş gibiydi. Işığ her kapattıklarında ilk defa buluştuklarını sanıyorlardı. Bu süre zarfında aşkta daha fazla mutluluk yaşadı, her gün daha fazla mutluluk... Dünyasını kuşatıp taşan bir mutluluk, dünyada bu kadar çok mutluluk ve güzellik olduğunu bilmiyordu."¹¹²

Dini Değerlere Saygısızlık

Yeni nesil arasındaki dini değerleri ciddiye almama, küçümseme ve saygısızlık yapma gibi hususlar her dönemde var olmuştur. İhsân 'Abdu'l-Ğuddûs bu hususu eleştirel bir yöntemle eserinde ele almıştır.¹¹³

"Fortinya'nın, Emine'ye olan sevgisi onu dini ritüellerine katılmaya davet edecek kadar büyüktü. Emine bir yandan alçakgönüllü ve saygılıymış gibi davranarak aileyle oturuyor diğer yandan da Fortinya ile birbirlerine gülümseyip göz kırıyorlardı. Hem Fortinya hem abisi İli bu dini duygulara pek saygı göstermezlerdi. Emine de Müslümanların bayram duygularına saygı

¹⁰⁷ 'Abdu'l-Ğuddûs, *Ene Hurra*, 22-28.

¹⁰⁸ 'Abdu'l-Ğuddûs, *Ene Hurra*, 25-26.

¹⁰⁹ 'Abdu'l-Ğuddûs, *Ene Hurra*, 34-35.

¹¹⁰ 'Abdu'l-Ğuddûs, *Ene Hurra*, 132-134.

¹¹¹ 'Abdu'l-Ğuddûs, *Ene Hurra*, 184.

¹¹² 'Abdu'l-Ğuddûs, *Ene Hurra*, 185-186.

¹¹³ 'Abdu'l-Ğuddûs, *Ene Hurra*, 84.

göstermezdi. Hatta farklı dinlere mensup yeni neslin tamamı, inançlı insanların dini duygularıyla ve zihniyetiyle alay etmeyi alışkanlık haline getirdi.”¹¹⁴

Kültür ve Sanat

Yazar romanında Arap ve dünya edebiyatından edebiyatçı ve eserlerine yer vermiştir. Edebiyat dünyasının yanı sıra romanda Arap müziğinin meşhur simalarına ve dünya çapındaki ünlü müzik türlerine yer vermek suretiyle hem sanata ve sanatçıya hem de edebiyata ve edebiyatçıya verdiği değeri göstermiştir.¹¹⁵

“...Çok okumaya başladı. Bütün günlerini okuyarak geçirdi. Bir gencin yıllarca okuyamayacağı kitapları aylar içinde okudu. Hikâye ve roman okuyordu. Arapça Tefîk el-Hakîm, Tâhâ Huseyn, Mahmud Teymûr’un, Fransızca Balzac, Victor Hugo, Voltaire’in, İngilizce Oscar Wilde, Loriens, Dickens, Jane Austen ve Walter Scott’un kitaplarını okudu. Bütün bunları tramvayda, okulda ve daha önce Fortinya’nın öğrettiği Fransızcanın ders saatlerinde öğretmeninin dinlemesini zorunlu kılmadığı Fransızca derslerinde okuyordu.”¹¹⁶

“...Müzik zevki bile değişmeye başladı. Ümmü Gülsüm’ün şarkılarıyla ‘Abdulvehhâb’ın “Ya Dunya Ya Ğaram” şarkısını söylemiyordu. Tango ile vals dinlemiyor. Keman, piyano ve viyoloncelin ezgisini tercih etmiyordu. Swing, Boogie-Woogie, Charleston dinliyordu. Gürültüden rahatlamak istediğinde ise saksafon melodisi dinliyordu. Hobi müziği horlama sesini andıran “saksafonun” melodisi olmuştu.”¹¹⁷

Sonuç

İhsân ‘Abdu’l-Ķuddûs, *Ene Hurra* romanında Mısır toplumunda kadınların maruz kaldığı haksızlıklar, toplumsal baskılar ve yaşadığı zorlukları ele almıştır. Genç bir kızın etrafında şekillendirdiği olay örgüsünde karakterler değişmemiş ancak dönüşümler yaşamışlardır. Emine’nin arzuladığı ve hayatının çoğunu bu uğurda mücadele ederek ulaştığı özgürlüğü, romanın sonlarına doğru farklı bir şekle evrilmiş ve değişen özgürlük anlayışıyla beraber hayatı da değişmiştir.

Yazar eserde akıcı, sade, açık ve anlaşılır bir dil kullanmakla beraber zaman zaman bazı bölümlerde tekrara düşmüştür. Romanda genelde fasih ve akıcı bir Arapça kullanılırken romana gerçeklik kazandırmak amacıyla diyaloglar Mısır günlük dili dediğimiz Mısır lehçesiyle kullanılmıştır.

Romanın ana konusu, toplumsal kurallara karşı çıkıp özgürlüğünü arayan genç bir kızın hayatıdır. Bununla beraber romanda aşk, cinsellik, hırs, fedakârlık, boşanma gibi konulara da yer verilmiştir. Yazarın eserde dikkat çekmek istediği konuların başında kadın ve kadın hakları gelmektedir. İhsân ‘Abdu’l-Ķuddûs, toplumdaki kadın algısının değişmesini istediğinden hem *Ene Hurra* romanında hem de birçok eserinde başkahramanlarını kadın karakterlerden seçmiştir.

¹¹⁴ ‘Abdu’l-Ķuddûs, *Ene Hurra*, 84.

¹¹⁵ ‘Abdu’l-Ķuddûs, *Ene Hurra*, 17-18.

¹¹⁶ ‘Abdu’l-Ķuddûs, *Ene Hurra*, 92.

¹¹⁷ ‘Abdu’l-Ķuddûs, *Ene Hurra*, 123.

Kaynakça / References / المصادر

- 'Abdu'l-Kuddûs, İhsân. *Ene Hurra*. Kâhire: Dâru Aḥbârî'l Yevm, 1999.
- Aktaş, Şerif. *Anlatma Esasına Bağlı Edebî Metinlerin Tahlili*. İstanbul: Bilge Kültür Sanat, 2022.
- Arslan, Ramazan. *Necip Mahfuz'un "Melhametu'l- Harafîş" Romanının Şekil ve Muhteva Açısından Tahlili*. Bursa: Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2020.
- Cinkılıç, Recep. "İhsân 'Abdu'l-Kuddûs'un Hayatı, Eserleri ve Edebî Kişiliği". *Türk ve İslam Dünyası Sosyal Araştırmalar Dergisi* 2 (Mart 2015).
- Cinkılıç, Recep. *İhsân 'Abdu'l-Kuddûs'un Romanlarında Kadın İmaji*. Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2014.
- Çetin, Nurullah. *Roman Çözümleme Yöntemi*. Ankara: Öncü Kitap Yayınları, 2017.
- Çetişli, İsmail. *Metin Tahlillerine Giriş/2*. Ankara: Akçağ Yayınları, 2021.
- Dindaroğlu, Rümeyşa. *Tâhâ Hüseyin'in Du'â'u'l- Kerevân Adlı Romanının Teknik ve Tematik Yönden İncelenmesi*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2022.
- Karabulut, Mustafa. "Yusuf Atılgan'ın 'Aylak Adam' Romanında Anlatım Teknikleri". *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume 7/1 (Winter 2012), 1375-1387.
- Narlı, Mehmet. "Romanda Zaman ve Mekân Kavramları". *Balıkesir Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Sosyal Bilimler Dergisi* 5/7 (01 Mayıs 2002), 91-106.
- Önal, Mehmet. "Edebi Dil ve Üslûp". *Atatürk Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi* 36 (Erzurum 2008), 23-47.
- Sağdıç, Gülyaşar. *Muḥammed 'Abdulḥalîm 'Abdullah ve "Laḳîta, Ba'de'l-Ğurûb, Şeceretu'l-Lablâb ve Şemsu'l-Ḥarîf" Romanlarının Çözümlemesi*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2021.
- Şahin, Veysel. "Kurmaca Tekniği Bakımından Halide Edip Adıvar'ın 'Handan' Romanı". *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 18/2 (2008), 99-126.
- Tekin, Mehmet. *Roman Sanatı 1 Romanın Unsurları*. İstanbul: Ötügen Neşriyat, 2018.
- Ürün, Ahmet Kâzım. *Modern Arap Edebiyatı*. Konya: Çizgi Kitabevi, 2018.
- Yıldırım, Bekir. "Cezayirli Yazar Amîş Abdulkâdir'in Hayatı, Eserleri ve Ana Vatanımızdan Hatıra Kalanlar İsimli Hikâyesi". *Journal of Analytic Divinity* 5/2 (15 Haziran 2021), 74-96. <https://doi.org/10.46595/jad.927833>
- Yıldırım, Bekir. "Kur'an'da Kıyamet Ve Âhiretle İlgili Konuların Hıvâr Üslubuyla Takdimi". *Çankırı Karatekin Üniversitesi Darü'lhadis İslam Araştırmaları Merkezi/ Çankırı Karatekin University Darulhadis Islamic Studies Center 2* (Haziran 2022), 75-107.
- 'Abdurrâzık, 'Alâ. "el-Mere'tu Fî Rivâyâti İhsân 'Abdu'l-Kuddûs, Ḍahiyetun fî'r-Rivâyeti ve Mudânetun fî's-Sinema". *aljazeera.net* (01 Ocak 2022).
- 'Âtıf, Aḥmed. "'Ene Hurra' Serdiyyetu'l Kâhirateyn". *Merkezu'l İttihâd Li'l Aḥbâr* (27 Eylül 2022).
- Kokbad. "el-Cevziyye ('Aynu'l-Cemel)". 20 Eylül 2023. Erişim 17 Kasım 2024. <https://cookpad.com/sa/%D9%88%D8%B5%D9%81%D8%A7%D8%AA/17076888-%D8%A7%D9%84%D8%AC%D9%88%D8%B2%D9%8A%D8%A9-%D8%B9%D9%8A%D9%86-%D8%A7%D9%84%D8%AC%D9%85%D9%84>
- Mecelletu'l-Mukavilûne'l-'Arab. "Eşyâu'n Mensiyyetun". Şubat 2019. Erişim 17 Kasım 2024. <https://www.arabcont.com/magala/details-933-12-8>
- el-Ma'rife. "Mendîl Bie'viyye". Erişim 17 Kasım 2024. https://www.marefa.org/%D9%85%D9%86%D8%AF%D9%8A%D9%84_%D8%A8%D8%A3%D9%88%D9%8A%D8%A9
- almany. "Ta'rifu ve Şerḥu Ma'na Herise". Erişim 17 Kasım 2024. <https://www.almany.com/ar/dict/ar-ar/%D9%87%D8%B1%D9%8A%D8%B3%D8%A9/?>